

insekter

i nærområdet

Hjørdis Bakke
Claudia Melis

Forord

Denne boken er laget for barnehagebarna som skal utforske bier og andre insekter i forbindelse med FOOD4kids prosjektet på Dronning Mauds Minne Høgskolen. Prosjektet er finansiert av Norges Forskningsrådet (Prosjektkode: 344271)

Bilder av Hjørdis Bakke, Tegninger: Claudia Melis

Vi er insekter

Hei, vi er insekter – hva er du?

Vi insekter er mye mindre enn deg og de fleste av oss har vinger. Noen ganger ser du ikke vingene fordi de ligger gjemt under et hardt skall som kalles dekkvinger. Noen insekter har ikke vinger, slik som arbeidsmaur. Alle vi insekter har seks bein. Hvor mange bein har du?

Når vi insekter er barn, kalles vi larver eller nymfer. Da kan vi for eksempel bo i et vann, på bladene på en plante, inni et dødt tre eller nede i jorda.

Vi insekter gjør masse bra i naturen. Vi spiser opp visne planter, små døde dyr og vi spiser bæsje som dyrene legger fra seg. Kanskje du har lurt på hvor det blir av bladene som faller ned om høsten? Om våren er de jo borte. Mye av det er det vi insekter som spiser, men vi får også hjelp av andre dyr slik som snegler og mark. Tenk hvis ingen ryddet opp alt det som er vissent i naturen eller hvis all bæsje ble liggende!

Det er mange som liker å spise oss også. Det er jo ikke så hyggelig for hver enkelt av oss, men det er jo derfor det kan finnes edderkopper, fugler og fisker og mange andre dyr som lever av å fange og spise andre.

Noe av det aller viktigste vi gjør er å sørge for at plantene på jorda får frukt og frø. Vi tar med oss noe som kalles pollen fra blomsten i en plante til blomsten i en annen, og dermed kan det bli et frø. Derfor kan du spise frukt og derfor kan det komme frø som kan bli til nye planter.

Humle

Jeg er en humle. Når jeg flyr fra blomst til blomst hjelper jeg til med å spre pollen. Hvis du ser godt etter når du treffer på meg i en blomst kan du kanskje se at jeg har masse «støv» på meg. Det er det som er pollen eller blomsterstøv. Pollenet må bæres fra plante til plante hvis det skal bli frø slik at nye planter kan vokse opp. Det hjelper jeg og mange andre insekter med når pollenet fester seg på kroppen vår, så vi gjør en kjempeviktig jobb i naturen.

Ser du forresten at jeg har pels? Det er fordi jeg er en av de aller første insektene som flyr om våren og da må jeg ha pels for å holde varmen – akkurat slik du må kle godt på deg for ikke å fryse.

Jeg har en brodd jeg kan stikke med og det svir! Men det gjør jeg bare hvis jeg er nødt til å forsvare meg, altså.

Humlebille

Jeg er en humlebille – altså en bille som ser ut som en humle. Jeg har flyvinger under de harde dekkvingene mine.

Når jeg flyr durer jeg som en humle også. Men jeg kan ikke stikke slik som humla kan. Jeg bare later som, slik at ingen skal prøve å spise meg.

Når jeg går rundt i blomstene får jeg pollen på meg som jeg tar med til neste blomst, så blomsten kan lage frø.

Blomsterflue

Jeg er en blomsterflue. Ser du at jeg ligner på en veps? Det er fordi jeg later som jeg kan stikke, slik at fugler og andre dyr blir litt redde og lar være å spise meg. Jeg er altså en juksemaker, akkurat som humlebillen.

Jeg liker å spise pollen og nektar og derfor finner du meg ofte i blomstene der jeg finner mat og dessuten tar med meg pollen fra plante til plante.

Og så elsker jeg sol og varmt vær.

Bladlus

Jeg er en bladlus og jeg er ganske liten. Du kan finne oss bladlus på forskjellige planter. Noen av oss er grønne, men vi kan også ha andre farger. Ser du at jeg har to rør som stikker ut fra bakkroppen? Plantene lager jo sukker i de grønne bladene sine, så når vi har spist mye blader får vi for mye sukker i kroppen. Da kommer sukkeret ut gjennom de rørene og blir til et seigt sukkerkliss. Maur elsker dette sukkerklisset og derfor passer de ofte på oss bladlus slik at ingen skal spise oss.

De fleste insekter legger egg som blir til larver, men visste du at vi bladlus kan føde helt ferdige bladlus-babyer akkurat slik menneskemammaer kan føde sine babyer?

Mariehøne

Jeg er en mariehøne. Du har kanskje både sett meg og hørt om meg før? Vi mariehøner finnes i mange størrelser og farger, men vi er ofte røde eller gule. De vanligste av oss har sju svarte prikker. Kan du telle til sju?

Hvis noen prøver å spise oss kan vi skille ut et stoff som lukter grusomt fælt og smaker like fælt. Det er ikke så mange som får lyst til å spise oss da nei!

Ser du forresten at jeg har flyvingene mine gjemt under harde dekkvinger. Det er fordi jeg er en bille, akkurat som humlebillen.

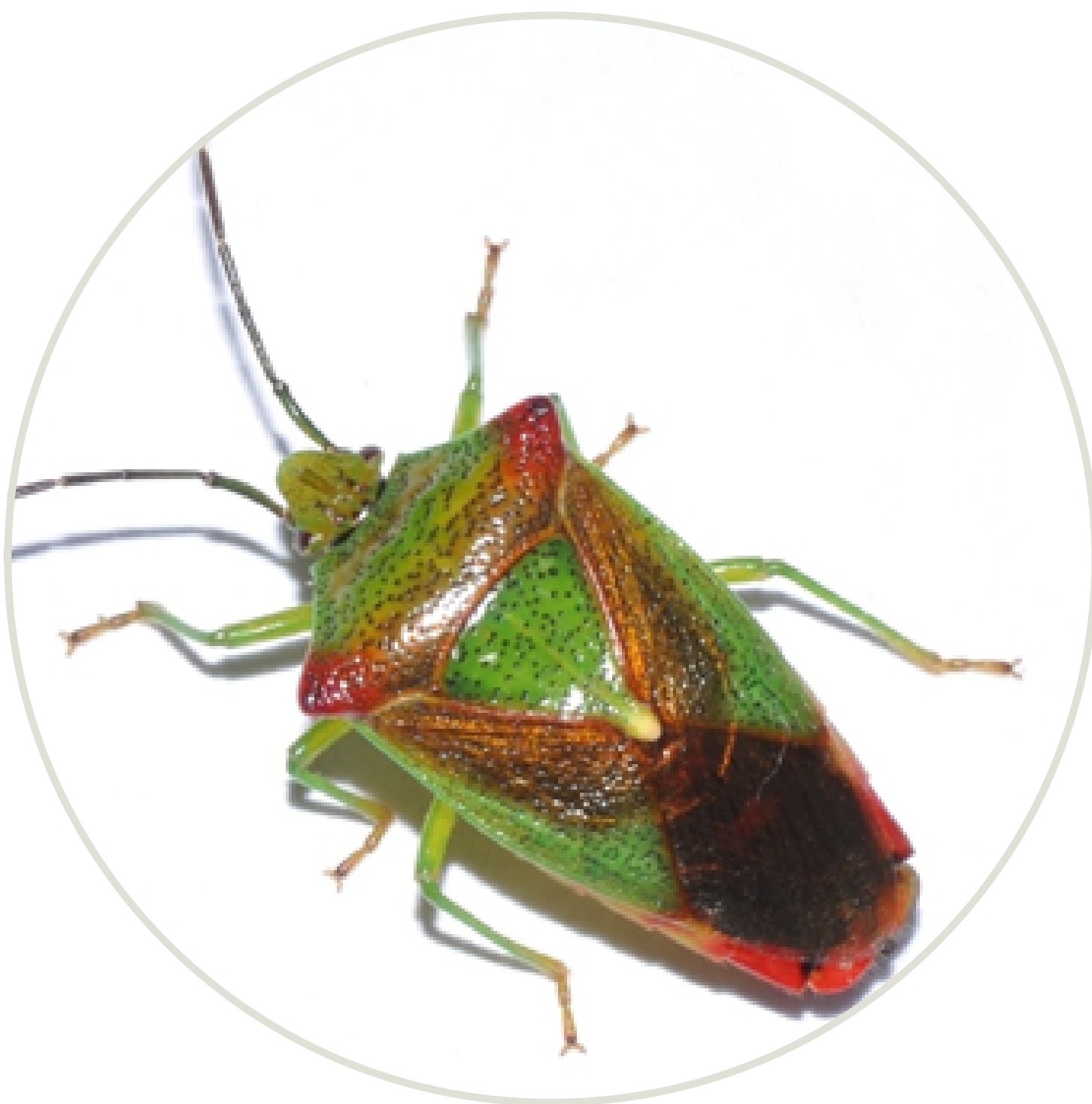
Tege

Jeg er en tege. Mange av oss teger kalles for bærfis. Kan du gjette hvorfor? For det første liker vi oss i bærbusker og for det andre lukter og smaker vi fis hvis noen prøver å spise oss. Smart, ikke sant? Vet du forresten noen andre insekter som lukter og smaker vondt?

Vi teger kan ha veldig mange fine farger og vi har vinger vi kan fly med, selv om det kanskje ikke ser sånn ut.

Ser du at det ser ut som om jeg har en trekant på ryggen? Det er fordi jeg har brettet vingene mine på en veldig lur måte så de tar minst mulig plass. Det gjør alle teger, så når du ser den trekanten vet du at det er en tege du ser.

Ikke alle teger er bærfiser. Det finnes for eksempel rovteger og smalteger også, men denne boka er alt for liten til å vise deg alle tegene som finnes. Kanskje du kan lete etter oss på egen hånd eller sammen med en venn?

Øyenstikker

Jeg er en øyenstikker. Synes du det høres skummelt ut? Jeg stikker ikke, så du behøver ikke være redd for meg. Jeg kan fly nær fjeset ditt hvis du går tur ved et vann, men det er bare for å fange mygg og fluer du har rundt deg. Vi liker nemlig å spise slike små insekter.

Selv kan vi bli mat for fugler og andre små dyr.

Visste du forresten at vi øyenstikkere lever i vann når vi er barn og da kalles vi nymfer.

Forvandling

Du vet kanskje at alle mennesker bor inne i magen til mammaen sin før de blir født som små babyer? Slik er det ikke med oss insekter. Vi er først et lite egg. Ut fra egget kommer en bitteliten larve. Ofte ligner ikke den larven på slik vi skal bli som voksne i det hele tatt. Se på sommerfugllarven på bildet. Synes du den ligner på en voksen sommerfugl?

Når vi er larver bare spiser vi. Vi spiser og spiser og vokser og vokser helt til vi er ferdig utvokst larve. Da er det på tide å lage en puppe. Det er et slags hardt lite hus som vi ligger inni mens kroppen vår forvandles til den vi skal være, for eksempel en sommerfugl. Puppen henger gjerne fra en kvist eller er gjemt i jorda. Denne forvandlingen kan ta mange dager eller uker. Noen insekter har silke utenpå puppen sin. Da kalles det en kokong.

Det er ikke alle insekter som har pupper. Noen bare skifter hud og blir litt mer lik en voksen hver gang de skifter. Øyenstikkere er slike insekter. De lever i vann og for hvert hudskifte er det lettere å se at den nymfen skal bli en øyenstikker. Når en øyenstikker er ferdig med å være nymfe bare krabber den opp på et strå og sitter der til den siste nymfe huden sprekker og så kommer en flott, flygende øyenstikker ut.

Sommerfugl

Jeg er en sommerfugl. Vi sommerfugler er ofte veldig fine og fargerike og du har sikkert sett oss der det finnes blomster vi kan drikke nektar fra. Nektar er et søtt stoff, nesten som brus, som plantene lager så vi skal komme og besøke dem. Når vi flyr fra blomst til blomst tar vi med oss pollen.

Noen av oss gjemmer oss i hus eller andre steder der vi kan overvintre og så kommer vi fram tidlig om våren. Vi sommerfugler har en lang snabel vi spiser med. Når vi ikke spiser er den rullet sammen omtrent som en vannslange.

Mange av oss flyr i sola om dagen, men det er også ganske mange som bare er våkne og flyr om natta! Du må gjerne se på oss, men ikke ta på vingene våre. Da blir vingene ødelagt og da klarer vi ikke å fly.

Maur

Vi er maur. Noen av oss lager murtuer i skogen. Noen maur bor i jorda eller i råtne trær. I en murtue har alle vi maurene som bor der egne oppgaver. Arbeidsmaurene bygger tua, skaffer mat og passer på egg og larver. Også har vi en dronning. Det er hun som bestemmer i tua og alle vi arbeidsmaurene er barna hennes. Tenk så mange barn hun har! Hos noen maur er det egne soldatmaurer også som kan forsvare tua hvis noen prøver å ta den.

Vi arbeidsmaur har ikke vinger. Det er det bare dronningene og små guttemaur som kalles droner som har. Og de bruker vingene sine bare til å finne en kjæreste. Når dronningen ikke har bruk for vingene lengre mister hun dem.

Vi maur er veldig sterke. Vi kan bære ting som er minst like store og tunge som oss selv.

Noen av oss kalles for pissemaur. Det er fordi vi kan forsvare oss med å bite og sprute noe som heter maursyre fra bakkroppen. Så det er ikke tiss – bare så du vet det.

Vi maur er veldig nyttige i naturen. Vi spiser døde insekter og andre små dyr slik at de ikke blir liggende i skogen og så kan vi ta med oss frø fra noen typer planter hjem til tua. Da får frøet flyttet seg slik at planten kan vokse et nytt sted.

Vi tar bare med frø som har mat som maur liker på seg, så de plantene som vil ha hjelp av oss må lage frø med godteri for maur. Maurgodteriene kalles elaiosomer.

Husflue

Jeg er en husflue. Ser du at kroppen min ligner på blomsterfluas? Det er fordi vi er fluer begge to. Det finnes masse forskjellige fluer. Jeg kalles husflue fordi jeg ofte er å finne inne i husene til mennesker. Når det begynner å bli kaldt om høsten finner jeg meg gjerne en lun plass å sove på. Og så sover jeg helt til sola begynner å varme på våren. Det kan være inne i ditt hus eller på en annen lun plass.

Jeg er glad i søte ting, så noen ganger kan jeg trække rundt i maten til mennesker. Da blir de sure på meg.

Løpebille

Jeg er en løpebille. Jeg kan løpe veldig fort. Det skjønner du nok hvis du ser på beina mine. Husker du humlebillen som later som den er en humle som kan stikke og den røde marihøna? De er biller de også men de har ikke slike lange bein som jeg har. Det er fordi de skaffer seg mat i plantene. Jeg løper etter maten min og fanger den på bakken. For å kunne fange mat på bakken trenger jeg sterke kjever også. De rare tingene som henger under kjevene mine kalles palper og de kan jeg lukte og smake med – en kombinert munn og nese, altså.

Honningbie

Jeg er en honningbie. De fleste kaller meg bare for bie, og det er ok, men det finnes mange andre bier som ikke lager honning og som ikke bor i bikube slik jeg gjør.

Jeg er egentlig ikke fra Norge så jeg er avhengig av at mennesker lager hus til meg der jeg kan bo om vinteren. Til gjengjeld får menneskene masse deilig honning. Ser du det gule på beina mine? Det er en pollenkurv. Vi samler pollen i den kurva og mater ungene våre med det. Mens vi flyr fra blomst til blomst hjelper vi også plantene å lage frø slik at nye planter kan vokse opp. Blomstene gir oss nektar i bytte for jobben og vi lager honning av det.

Vi honningbier er fredelige dyr, men du må ikke komme borti husene våre, for da blir vi reddet og kan forsvare oss med å stikke. Når de som eier oss skal ta ut honning fra bikuben, må de ha spesielle drakter som beskytter mot bistikk. Men du trenger ikke være redd om vi flyr rundt ute altså. Vi stikker bare hvis vi blir tråkka på eller klemmt eller hvis noen kommer borti huset vårt.

Stikkeveps

Jeg er en stikkeveps. Synes du det høres skummelt ut? Bra, for jeg kan være litt skummel. Ser du de flotte gule stripene mine? De er der for å fortelle fugler og andre som kan tenkes å spise meg at de må bare ikke prøve seg. De gule og svarte stripene er nemlig lett å huske, så hvis de har blitt stukket en gang, husker de det.

Om sommeren, når du kanskje spiser og drikker ute, må du passe på at det ikke kommer veps i maten eller glasset ditt. Vi liker å smake på menneskemat nemlig, og da er vi av og til uheldige og ramler oppi et glass med brus eller i sausen på tallerkenen din. Bortsett fra det er vi stort sett fredelige, men ikke vær borti huset vårt, som vi kaller bol, for da stikker vi.

Vet du at vi kan lage papir? Når vi skal bygge bolet vårt tygger vi på tre og blander det med spytt og lager små rom i bolet vårt. Når den tygde massen tørker er det akkurat som papir.

Collaborative and knowledge-building project
involving Norway, Sweden and Italy
financed by the Norwegian Research Council

Collaborative and knowledge-building project
involving Norway, Sweden and Italy
financed by the Norwegian Research Council

